

## NEMA VREMENA ZA GUBLJENJE



### SADRŽAJ:

Novac nam je potreban SAD 2

MAKROEKONOMSKI PREGLED 3

#### REGIONALNI RAZVOJI

Sjeverozapad 5  
Sjeveroistok 6  
Jugoistok 7  
Sarajevo 8  
Centralni 9

#### FINANSIJE I FISKALNI SEKTOR

Poreska reforma 10  
Proračun 11

POLJOPRIVREDA 12

STATISTIKA 13

#### KOMUNALNI SEKTOR

Transport 14

#### EKONOMSKA TRANZICIJA

Privatizacija 14  
Poslovno okruženje 15  
Buldožer 16

#### NAJNOVIJE EKONOMSKE

INFORMACIJE ZA BIH 18

Ovaj Ekonomski bilten objavljen je u skladu sa ovlaštenjima lorda Paddy Ashdown-a, visokog predstavnika.

Glavni urednik: Patrice Dreiski, zamjenik visokog predstavnika i šef ekonomskog odjela, OHR;

Tehnički urednik: Almira Kulagić, ekonomsko odjeljenje, OHR;

Dizajn: Samir Mujković, Odjel za resurse, ICT sekcija, OHR.

Za pitanja i objašnjenja molimo kontaktirajte:  
[economic.newsletter@ohr.int](mailto:economic.newsletter@ohr.int)

## Novac nam je potreban SAD

U životu postoje neke stvari koje ne možemo izbjeći. Niko ne može vječno upravljati u organima vlasti na kredit.

No kako god to bilo nezgodno, došlo je vrijeme da se organi vlasti u Bosni i Hercegovini moraju suočiti sa kritičnim debalansom između priliva prihoda i odliva sredstava na bazi potrošnje.

Kako stvari trenutno stoje, Bosna i Hercegovina će se suočiti sa sve većim proračunskim deficitima u narednih nekoliko godina, što će, ukoliko se ovo ne riješi, onemogućiti isplatu plaća, pružanje usluga i konačno ispunjenje uvjeta pakta o stabilizaciji i pridruživanju EU.

To nije nešto što se može gurnuti pod tepih i uraditi nekada kasnije. To je nešto čime se mora baviti sada.

Kako se jasno vidi iz makroekonomskog pregleda iz Biltena za ovo tromjesečje, problem gotovinskih tokova u BiH proizlazi iz kombinovanog efekta guste višeslojne upravljačke strukture koja upija javna sredstva, i neefikasnosti i manjkavosti poreskog sustava.

Dobro je što su u posljednjih nekoliko sedmica organi vlasti poduzeli revolucionarne korake u ubiranju poreza, donošenjem zakonodavstva koje ovoj zemlji obezbjeđuje moderan, efikasan jedinstven i pravičan fiskalni sustav. Ovo, zajedno sa objedinjavanjem carinskih službi, početak će zaustavljati gubitak stotine miliona KM javnih prihoda – što predstavlja godišnji gubitak za ljude Bosne i Hercegovine koji se predugo tolerirao. (Poslat će i vrlo pozitivnu poruku investitorima, da je BiH mjesto u koje vrijedi ulagati, i da će to opet, sa svoje strane, pomoći u otvaranju novih radnih mjesta koja su toliko prijeko potrebna.)

No čak i sa efikasnijim prkupljanjem poreza, još uvijek je previše birokracije u vlasti Bosne i Hercegovine koju moraju plaćati građani ove zemlje. Tako će uskoro trebati izvršiti izbor i to brzo. Treba poduzeti mjera za smanjenje troškova organa vlasti, ali i obezbijediti uspostavljanje institucija potrebnih za pridruživanje EU. Sve zemlje koje su pristupale EU morale su osnovati nove agencije i institucije da bi ispunile uslove članstva u EU. BiH to može uraditi samo ukidanjem nepotrebnih slojeva vlasti i poboljšanjem efikasnosti vlasti na svim razinama.

Kao dio nastojanja vezanih za europske integracije vlada BiH pokušava – opet da se poslužimo rječnikom iz makroekonomskog pregleda – " iznova uspostaviti službe (veterinarske inspekcije su jedan primjer) koje nisu postojale, što je bilo vrlo opasno, još od početka devedesetih godina, i što u svakom slučaju, treba održati na višoj razini od onoga koji je bio prije rata, ako BiH želi ispuniti uvjete za pristupanje EU."

Ne radi se samo o pitanju pridruživanja Evropi. Radi se o pružanju boljih usluga građanima; radi se o pretvaranju BiH u, za život prosperitetniju, i bezbjedniju zemlju.

Ovaj će napor i koštati. No ukoliko ova zemlja uspije da pristupi Evropskoj uniji, nema izbora, već da iznađe sredstva i to odmah.

Sve više jača konsenzus oko trenutnog nastojanja da se BiH uskladi sa Evropom, a ljudima ove zemlje pruže usluge koje ljudi što žive u drugim zemljama shvataju zdravo za gotovo.

To je moguće uraditi, no moguće samo ako se u tijeku 2005 godine političari koncentriraju na način na koji se može izvršiti plaćanje. Ako to ne urade uskoro, u najskorijoj budućnosti, možda će već u ovo doba godine iduće godine proračunski deficit biti toliki da će ispunjavanje uvjeta za san ove zemlje da postane članicom EU biti nemoguće ostvariti.

Ambasador Donald S. Hays  
Prvi zamjenik Visokog predstavnika



### Odgovarajući organi vlasti

Poznato je da je Charles de Gaulle jednom upitao – ‘Kako vladati zemljom u kojoj postoji 246 vrsta sireva?’

Današnja BiH nema toliko mnogo sireva ali ima gotovo jednako toliko različitih naknada i poreza, kao i zapanjujuće ogroman broj ministarstava.

U proteklih nekoliko mjeseci, učinjen je značajan napredak u racionalizaciji poreskog sustava – Uprava za indirektno oporezivanje je na čelnoj poziciji u ovom smislu – a učinjen je napredak u smanjenju administrativnih opterećenja – proces Buldožer imao je vodeću ulogu u ukidanju besmislene birokracije. Kada je u pitanju prevelik broj uposlenih u organima vlasti, jednostavan odgovor bio bi da se otpočne sa ukidanjem pojedinih odjela i osoblja. No ništa, naravno nije tako jednostavno. Činjenica je da u izvjesnim aspektima BiH treba više, a ne manje organa vlasti. Trenutni prosječni kapaciteti državne razine vlasti u BiH su popunjeni samo sa nešto malo više od 50% od minimuma potreba. Ovaj problem treba riješiti. Dok se ne riješi građani neće imati onih službi koje imaju pravo očekivati, a BiH neće imati sustav vlasti uspostavljen tako da zadovoljava minimum europskih standarda.

Ono što je BiH potrebno su odgovarajući organi vlasti: trebaju joj odgovarajuće državne institucije koje funkcioniraju, ako želi učiniti ikakav napredak u pravcu pridruživanja EU i članstvu u drugim međunarodnim tijelima, poput Svjetske trgovinske organizacije, Partnerstva za mir. Za te organizacije potrebno je ispuniti određene institucionalne kriterije. One ne zahtijevaju osnivanje konkretnih ministarstava i agencija iz nekih proizvoljnih razloga već zato što postojanje tih institucija – Ministarstva odbrane, unutarnjih poslova i pravde, na primjer – predstavljaju prihvaćene preduvjete modernih demokratskih država. Ta ministarstva rade za dobrobit građana. To je ključna poenta pošto predmet izgradnje kapaciteta organa vlasti Bosne i

Hercegovine nije ispunjavanje kriterija koje postavljaju međunarodne organizacije već poboljšanje uvjeta života za ljude u BiH.

Trenutno, kapaciteti organa vlasti BiH koji se trebaju baviti raznim pitanjima potrebnim za proces pridruživanja – a što je još važnije – za građane ove zemlje su slabi.

U srži te slabosti je neadekvatno financiranje. Za to postoje dva razloga – gusta višeslojna upravljačka struktura (čijih je nedostataka svaki građanin vrlo svjestan) koja upija javna sredstva, i, nedjelotvoran poreski sustav (koji omogućava množenje naknada i taksa na način na koji se u Francuskoj množi broj vrsta sireva).

Fiskalni sustav je u procesu reforme – a u jednom drugom članku u sklopu ovoga biltena govori se o ukidanju dvostrukog oporezivanja, racionalizaciji carina, akciza i indirektnih poreza. Razvoj događaja na ovom polju u posljednja tri mjeseca predstavlja ogroman korak naprijed u stvaranju jedinstvenog ekonomskog prostora u BiH, podsticanju ulaganja na dugi rok, stvaranju uslova za nova radna mjesta.

Ovo odgovara opšte prihvaćenom akademskom gledištu da uvođenje poreza na dodatnu vrijednost može imati “revolucionarni” utjecaj na privredu u tranziciji. Robin Burgess & Nicholas Stern u svom članku Oporezivanje i razvoj<sup>1</sup> kažu da je utvrđena dosljedna dobit od PDV-a, ‘u smislu pokrivenosti, prihoda i jednostavnosti u odnosu na postojeći sistem’<sup>2</sup>.

Uvođenje PDV-a pomoći će u smanjenju opsega sive ekonomije i obezbijediti ujednačene uvjete za sve vrste poslovanja. Implikacije koje se odnose na BiH ne treba ni isticati – djelotvorniji sustav indirektnog oporezivanja i racionalan režim PDV-a trebali bi proizvesti predvidljiviji tijek prihoda za državne institucije. Dok će s jedne strane racionalizacija fiskalnog sustava zasigurno pomoći pri plaćanju efikasnije vlasti na državnoj razini, to neće biti dovoljno. Smanjenje broja suvišnih ministarstava na

<sup>1</sup> Burgess, R & Stern, N.; ‘Taxation and Development’, *Journal of Economic Literature*, (June 1993)

<sup>2</sup> Ibid. p. 812

razinama ispod državne kao i za njih vezanog osoblja moglo bi osloboditi sredstva za neke temeljne službe. Praksa do sada bila je smanjivanje opsega aktivnosti na razinama nižim od državne, kako je došlo do širenja službi na državnoj razini. Međutim, iskustvo je pokazalo da i ovaj proces utiče na prihode. Prvo, uspostavljanje novih ministarstava i agencija uključuje ulaganja i stvara troškove vezane za početak rada. Troškovi nastaju i pri smanjivanju broja osoblja na razinama ispod državne kao i isplata onih koji ostaju bez posla. I kako državna vlada ponovo uspostavlja službe (veterinarska inspekcija predstavlja samo jedan primjer) kojih od početka 90'ih godina nije bilo, što je bilo opasno, a moraju se održavati na višem nivou od onoga koji je vladao prije rata, da bi bili ispunjeni preduslovi za pridruživanje EU. Ovakva nastojanja popraćena su neizbježnim potrebama za svježim kapitalom.

Jasna je činjenica da pridruživanje EU zahtijeva efikasne javne institucije a Evropske integracije



Slika 1<sup>3</sup>

odličan su podsticaj za promociju njihovog uspostavljanja. To je logično ali nije lako. Deset zemalja koje su pristupile EU u tijeku 2004 godine su sve mnogo bogatije od BiH i nisu imale enormno kompliciran birokratski sustav koji trenutno funkcionira u zemlji. Ipak su morale da mobiliziraju sve svoje pričuve političkog i administrativnog tipa i posvete dosta energije i prihoda u svom radu u pravcu usvajanja i asimilacije *acquis communitaire*. Ni jedna od

<sup>3</sup> Figure 1: 'Westward, look, the land is bright', *The Economist*, (24th Oct 2002);

njih nije morala istovremeno izgrađivati državu

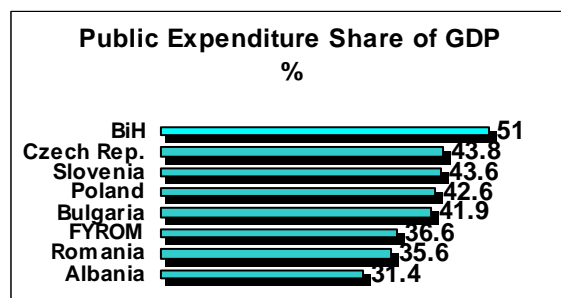


istovremeno sa ovim procesom.

Slika 2<sup>4</sup>

Time je još značajnije naglasiti da smanjenje birokratskog aparata BiH ne predstavlja samo smanjenje broja službi. Upravo se radi o suprotnom. Jednostavnija struktura vlasti mogla bi omogućiti poboljšanje službi, tako što bi osigurala trošenje sredstava koja idu na same službe, a ne na bespotrebne birokratske međuslojeve. Jednostavne strukture brane od korupcije – što manje formulara treba popunjavati i za njih plaćati gotovinom, što manje službenih biljega koje treba sakupiti, to je manje mogućnosti da nedovoljno plaćeni službenici skinu određeni postotak koji pripada općoj javnosti

Tako je jednostavnost u interesu svih.



Slika 3

<sup>4</sup> Figure 2: 'Why Slovenia is not the Balkans', *The Economist*, (20th Nov 2003)

Prestrukturiranje funkcija organa vlasti i racionalizacija potrošnje ne predstavljaju tmurnu i u osnovi bolnu propoziciju. Daleko od toga. Reforme koje BiH mora provesti da bi imala modernu, efikasnu i na troškovima zasnovanu strukturu vlasti imat će direkne pozitivne efekte na državne službenike. Studija koju su nedavno proveli McKinsey & Co – međunarodni konsultanti iz domena upravljanja (McKinsey Global Institute) kaže da: 'produktivnost leži u osnovi performance organa vlasti. ... Povećanje produktivnosti zasigurno može doći zahvaljujući smanjenju inputa, ali i zbog povećanja kvaliteta i kvantiteta rezultate.'<sup>5</sup>

Ne radi se jednostavno o manjem broju birokrata; radi se o davanju instrumenata birokratima potrebnih za obavljanje neophodnih poslova.

Pošto u BiH, država upravlja tako velikim dijelom privrede, čak i relativno skromna poboljšanja u produktivnosti odjeljenja organa vlasti mogu proizvesti velike uštede. Kako su McKinsey-ovi autor istakli, 'u prošloj dekadi čitav niz organizacija u javnom sektoru u svijetu – škole, agencije za socijalni rad, sistemi za zaštitu zdravlja ... poboljšali su performansu od 5- 30 posto ... Često su vršili izbor između tri klasična upravljačka sredstva za povećanje produktivnosti: organizaciono preoblikovanje, strateške javne nabavke, i operativno preoblikovanje.'<sup>6</sup> "e-inicijative organa vlasti" izdvojene su kao dobar način uštede novca. Tako je trebao 21 formular i tri nedjelje da se u Singapuru dobije dozvola za izvoz, a sada se može obraditi za 15 sekundi i zahtjev se podnosi putem kompjutera. Slični primjeri mogu se naći u čitavom svijetu gdje dolazi do prestrukturiranja što uvijek vodi uštedama od 30 do 40 posto

Reorganizaciju organa vlasti BiH treba posmatrati u tom svjetlu. Ako govorimo o smanjivanju birokracije od 21 formulara na 15 sekundi onda govorimo o nečemu što bi svaki građanin u ovoj zemlji spremno podržao. Postoje politička i ustavna pitanja, ali ona ne bi trebala u

<sup>5</sup>Dohrmann, Thomas & Mendonca, Lenny; 'Boosting Government Productivity', *The McKinsey Quarterly*, No.4 (2004)

<sup>6</sup> Ibid.

sjenu bacati praktične interese ljudi koji stoje u redovima.

Isto tako, mnoge vlade u svijetu već su izvršile gigantske pomake sa javnih monopola i potpunog vlasništva. Uloga javnog sektora sada se sagledava sa više koncentracije na oblik sustava nego na isporuku. Tako vlade i dalje financiraju i utvrđuju cijenu koštanja i kvalitet usluga, ako te usluge mogu pružati i drugi – privatna preduzeća, na primjer – u konkurentskoj i troškovno zasnovanoj paradigmi partnerstva između javnog i privatnog sektora.

To bi mogao biti put koga bi BiH mogla slijediti, pri čemu politička opcija i dalje favorizuje decentralizirane organe vlasti. Uvođenjem partnerstva javnog i privatnog sektora, efikasne usluge mogle bi se obezbijediti koncentracijom izrade politike na državnoj razini i delegiranjem krajnje isporuke izvršnim agencijama i ugovornim stranama. Ta tijela obično imaju strukturu kojom se lakše upravlja, vlada i jača svijest o etici izvršenja obaveze i njihove je radnje lako kontrolirati.

Aritmetika organa vlasti BiH je nedvosmislena. Ukoliko se struktura organa vlasti ne racionalizira a razina javnih prihoda znatno ne poraste, neće biti dovoljno novca za najznačajnija ministarstva i agencije. To se može desiti već 2006 godine. Tako se pitanje projiciranih nedostataka prihoda, koji će se najvjerojatnije dogoditi u periodu intezivnih aktivnosti i priprema za pridruživanje, mora naći u vrhu dnevnog reda organa vlasti pri utvrđivanju politika u tijeku 2006 godine.

## REGIONALNI RAZVOJ

### Sjeverozapad

Konačnu verziju dokumenta o strategiji razvoja privredne regije sjeveroistok ARDA je prezentirala na sastanku svih regionalnih agencija za razvoj održanom u Sarajevu 13 prosinca 2004 godine. Dokument sadrži ukupno 148 projekata čija se realizacija planira u naredne tri godine.



23 studenog, ARDA je potpisala ugovor sa EK, obezbjeđujući €100,000 za kofinanciranje ( zajedno sa domaćim utemeljivačima).

Nakon plenarnih sjednica Buldožera BiH , Komisija Buldožera za sjeverozapad detaljno je razmotrila preko 40 reformskih preporuka, koje su dostavili uglavnom predstavnici poslovne zajednice iz regije. Tako će osam inicijativa, koje je usvojila Komisija Buldžer, biti predočeno organima vlasti.

#### *Alpos, Prnjavor – primjer uspješne privatizacije*

Tvornica cijevi Alpos u Prnjavoru predstavlja skorašnji primjer uspješne privatizacije. Grupa Alpos , iz Šentjura u Sloveniji, sa godišnjom proizvodnjom od 200,000 tona cijevi, spada među najznačajnije proizvođače cijevi u srednjoj i južnoj Evropi i jedan je od najvećih europskih proizvođača naročitih cijevi. 2004 godinu tvornica je završila kupovinom Fahopa u Aleksincu u Srbiji i Crnoj Gori sa ciljem povećanja ukupne europske proizvodnje na 300,000 tona cijevi godišnje.

Grupa Alpos, koja je zaradila €87 miliona u toku 2004 godine, investirat će €5.3 miliona u Alpos, Prnjavor do ožujka 2005. Proizvodni cilj za tvornicu je 30,000 tona cijevi. Većina proizvodnje Alposa, Prnjavor bit će prodata u Njemačku, Austriju, Poljsku, Rusiju i Mađarsku.

Prema ugovoru o privatizaciji potpisanom u srpnju 2004 godine, Grupa Alpos preuzela je obvezu plaćanja za svoj udio u tvrtki od KM1.45 miliona, kao i ulaganja KM11.75 miliona u roku dvije godine, te upošljavanja još 30 radnika u naredne tri godine.

#### *Povratak Mljekare AD Banja Luka*

7 listopada 2004 godine, kapital u državnom vlasništvu (65.75 posto) u Mljekari AD Banja Luka prodan je subotičkoj mljekari za KM 500,000. Radilo se o dvije ponude u tijeku tenderskog postupka, no ponuda subotičke mljekare ocijenjena je najboljom dok je ponuda Vindije Varaždin odbijena.

Britanski investicijski fond, vlasnik subotičke mljekare, posjeduje već četiri nekadašnje državne mljekare u Srbiji (Imlek – Beograd, Impaz - Zaječar, Novosadsku mljekaru, i Zemunsku mljekaru). Ovi pogoni predstavljaju gotovo 70 posto tržišta mliječnih proizvoda u Srbiji i Crnoj Gori. Prema ugovoru o privatizaciji, Subotička mljekara preuzela je obvezu plaćanja KM 500,000, i investiranja od KM13.4 miliona u roku od tri godine, te zadržavanje svih 166 radnika. Novi vlasnici su postigli i sporazum sa vladom Republike Srpske da će svi dugovi mljekare prema vladi Republike Srpske od KM1.8 miliona, biti pretvoreni u dionice Mljekare AD Banja Luka.

#### *Novosti iz Banjaluke u oblasti vazduhoplovstva*

Projekt izgradnje nove aerodromske zgrade za obavljanje zračnog prometa na Međunarodnom aerodromu Banjaluka koji je otpočet u travnju 2004 godine, uspješno je završen 31 prosinca 2004 godine. Nova zgrada se sastoji od sedam katova korisne površine 2,238.58 kvadratnih metara. Imajući na umu činjenicu da ova zgrada ima dosta korisnog prostora da bi smjestila cjelokupan sustav za praćenje zračnog prometa u Bosni i Hercegovini, Direkcija za civilnu vazdušnu plovību Republike Srpske (vidi <http://www.rscad.org>), kao institucija u čijoj je nadležnosti aerodrom Banjaluka, nudi se da bude domaćin ovoga sustava za BiH. Prema Dejanu Todoroviću, generalnom direktoru Direkcije za civilno vazduhoplovstvo Republike Srpske, ova nova zgrada jedna je od najmodernijih u Bosni i Hercegovini i mogla bi predstavljati jaku osnovu za razvoj ATM sistema u našoj zemlji.

#### **Sjeveroistok**

NERDA je postavila direktora u listopadu 2004 godine , a u prosincu potpisala ugovor sa Europskom komisijom na osnovu koga je sedam projekata odobreno za financiranje. Projekti se odnose na Centar za podršku i promociju poslovanja, Uspostavljanje centra za posticanje poduzetništva i samozapošljavanja, Studiju o izvodljivosti za pružanje usluga vezanih za razvoj poslovanja malim i srednjim poduzećima u BiH, Centar za zapošljavanje, Program koji proširuje



poslovne perspektive među mladim poduzetnicima, Podršku razvoju turizma u seoskim i manje razvijenim regijama BiH, Centar za poduzetništvo, te promociju Inovacija i razvoja tržišta za regiju Posavine. Osim toga dodatno financiranje odobreno je za projekt Tuzlanske županijske turističke agencije, projekt Djevojačka pećina u Kladnju. Regiji sjeveroistok je odobreno oko 30 posto prvobitno traženog ukupnog iznosa za financiranje projekata koje su podnijele pet regionalnih agencija za razvoj.

7 prosinca OHR Tuzla EU RED, NERDA i REZ izvršili su prezentaciju programa o lokalnoj samoupravi i privrednom razvoju u kontekstu europskih integracija, novoizabranim gradonačelnicima.

U svjetlu aktivnosti komplementarnih provedbi strategije razvoja turizma županije Tuzla i općine Banovići, organi vlasti općine Banovići (rudarski grad pored Tuzle) najavili su u prosincu da će u tijeku 2005 godine ponovo graditi cestu koja vodi do planine Zlaca, jedno od ključnih turističkih mjesta u ovom području. Ovo će najvjerojatnije imati značajan i pozitivan uticaj na napore vezane za razvoj ukupnog turističkog potencijala u regiji.

Očekuje se da će nekoliko europskih konzorcija biti uključeno u privatizaciju strateških preduzeća u FBiH nakon objave privatizacijskog plana za 2005. Među preduzećima koja treba da se po tom planu privatizuju su Krivaja Zavidovići, poduzeće za obradu drveta i izradu namještaja.

Organizogani sustav upravljanja šumarstvom u Zeničko-dobojskoj regiji počeo je se oblikovati potpisivanjem ugovora između županijskog ministarstva za šumarstvo i Agencije za upravljanje šumama. Pravni preduvjeti su konačno ispunjeni za uspostavljanje jedinstvene županijske agencije nadležne za upravljanje rezervama drvnih sortimenata, što je do sada u praksi bilo pod upravom poduzeća za obradu koja su se opirala stvaranju jedinstvenog tijela za upravljanje šumama u županiji. Agencija za upravljanje šumama neće moći adekvatno funkcionirati ukoliko se pitanje nadležnosti u potpunosti ne riješi. Formiranje jedinstvenog tijela može donijeti poboljšanja na polju nezakonite i

nekontrolisane sječe šuma. Šume BiH su općenito izložene ovoj zloupotrebi zbog neadekvatne kontrole nad šumama. Neka poduzeća koja se bave preradom drveta još uvijek upravljaju šumama i nisu bila uspješno privatizirana zahvaljujući neriješenim pitanjima na području upravljanja šumama i ostalim pitanjima. Te tvrtke uključuju i Krivaju iz Zavidovića i Supčanicu Olovo, koje obje spadaju u kategoriju strateških poduzeća.

## Jugoistok

Posljednje tromjesječe 2004 godine je u regiji Hercegovine obilježen određenim brojem privrednih zbivanja i projekata čiji je cilj poboljšanje cjelokupnog privrednog krajolika u regiji.

Strategija razvoja hercegovačke regije zvanično je pokrenuta 13 prosinca na konferenciji u Sarajevu, zajedno sa pet regionalnih agencija za razvoj i ERU RED. Ova strategija utvrđuje četiri strateška cilja za regiju (razvijena i održiva privreda; izgradnja institucija za regionalni privredni razvoj i urbanizam; zaštita okoliša). U sklopu strategije pojavilo se 196 idejnih projekata do sada, od kojih 57 predstavljaju regionalne prioritete.

Ukupan iznos sredstava dodijeljenih regiji Hercegovina dobivenih nakon dva poziva za davanje prijedloga fonda EU RED je oko €346.000. Sredstva će biti utrošena na ukupno pet projekata. Tri projekta obuhvaćaju razvoj sustava za kontrolu kvaliteta i uvođenje međunarodnih standarda u sektoru malih i srednjih poduzeća; poslovno-industrijsku zonu u Posušju; i pripremu studije izvodljivosti u kojoj se istražuje mogućnost uspostavljanja poslovnog inkubatora u hercegovačkoj regiji. Još dva projekta imaju za cilj podršku sektoru turizma i razvoju sustava obilježavanja turističkih atrakcija u hercegovačko-neretvanskoj županiji.

Bavljenje problemima u turizmu i iznalaženje rješenja za probleme u tom sektoru bile su glavne teme na radnom sastanku predstavnika mostarskih turističkih udruga i agencija održanog u prosincu. Sastanak je održan na inicijativu mostarskog poslovno uslužnog centra kako bi se



pokrenule kvalitetne pripreme za narednu turističku sezonu. Nedostatak smještajnih kapaciteta, odsustvo adgovarajućih znakova obilježavanja za turiste, nedostatak prostora za parkiranje vozila i neadekvatna urbana sanitacija navedeni su kao glavni problemi u ovome sektoru, dok su glavni ciljevi postavljeni na ovome sastanku bili kako povećati promet turista za najmanje 50 posto u naredne tri godine.

Bilo je i drugih sličnih slučajeva vezanih za razvoj turizama. Tri plot projekta japanske agencije za međunarodnu saradnju u Blagaju, Podveležju i Nevesinju, svaki od njih vrijedan oko KM 400,000, za cilj imaju podsticanje privrednog rasta kroz razvoj eko -turizma.

Nakon \$20 miliona vrijednih ulaganja u modernizaciju opreme i tehnologije, Aluminij Mostar pokrenuo je novi pogon za proizvodnju najsavremenijih aluminijskih blokova u listopadu. Projekat je proveden u partnerstvu sa američkom firmom Wagtsaff. Istovremeno, Aluminij je potpisao novi ugovor u vrijednosti od \$80 miliona sa hrvatskom partnerom, TLM Šibenik, kojim se predviđa isporuka 45,000 tona naročitih aluminijskih proizvoda ve godine. Ovo predstavlja povećanje od 6,000 tona u poređenju sa 2004 godinom.

Unatoč sporom toku privatizacije u regiji, ima primjera privatiziranih poduzeća. Privatizacija strateškog preduzeća Granit d.d iz Jablanice uspješno je okončana u listopadu, kada se vlasnička struktura promijenila i imenovan novi nadzorni odbor. Poduzeće trenutno upošljava 428 ljudi i od trgovine sa inostranstvom zarađuje 70 posto svojih prihoda. Očekuje se da će biti dodatnih ulaganja u iznosu od 14 miliona KM i zapošljavanja novih 85 ljudi u naredne tri godine.

Nakon što su uposleni preko banjalučke burze otkupili 30 posto državnog kapitala, povećavajući tako ukupan udio u vlasništvu na 85 posto, tvornica otkivaka iz Bileće nedavno je ponovo počela sa proizvodnjom zahvaljujući ugovorima sklopljenim sa jednom slovenačkom firmom i još nekoliko poduzeća u Republici Srpskoj i Srbiji i Crnoj Gori, u ukupnoj vrijednosti od 1 miliona KM. Iako ovi ugovori možda i nisu najpovoljniji za ovo poduzeće iz Bileće, omogućit će poduzeću

da ispuni svoje obveze prema radnicima i državi i tako izvršiti poravnanje. Državni kapital (30 posto) prodat je preko banjalučke burze u još dva poduzeća u Bileći. (Žitoprodukt i Zrak). Ovi udjeli prodati su za 30,042 KM odnosno 181,024 KM. Kada se novi vlasnici registriraju po zakonu i uključe u upravljačke strukture, očekuje se ponovni početak proizvodnje.

Poljoprivredni razvoj i dalje je u porastu. Uz podršku UMCOR-a i USAID-a, Poljoprivredna zadruha Agroplod u Stocu, čije su glavne djelatnosti uzgoj i sakupljanje samoniklog bilja i proizvodnja esencijalnih ulja, trenutno se bavi sadnjom dva hektara ljekovitog bilja. Da bi proširio proizvodnju i otvorio nova radna mjesta, Agroplod planira stavljanje u pogon nove linije za proizvodnju čaja u narednih nekoliko mjeseci. Proizvodnja sadnica ljekovitog bilja i povrća očekuje se uskoro.

## Sarajevski region

Sarajevska RDA inicirala je svoju regionalnu strategiju razvoja na sastanku svih pet regionalnih agencija za razvoj održanom u Domu armije u Sarajevu, 13 prosinca 2004 godine.

U toku prosinca 2004 godine, agencija je potpisala nekoliko sporazuma uključujući:

Ugovor sa UPI bankom da radi na obradi financiranja projekta za podršku 150 obiteljskih gazdinstava kao i regionalnim razvojnim projektima sukladno protokolima SERDA-e sa KJKP Sarajevogas i AD Sarajevogas Istočno Sarajevo, na razvoju studije o snabdijevanju plinom u sklopu ugovora o regionalnom partnerstvu sa Danskim vijećem za izbjeglice i Memorandumom o razumijevanju sa REDRIN-om, memorandum o međusobnoj suradnji za podršku projekta "Trolejbus za Dobrinju" sa Istočnim Sarajevom, Općinom Novi Grad, Grasom Sarajevo, Grasom Istočno Sarajevo, Ministarstvom za promet i komunikacije Kantona Sarajevo, Skupštinom grada Istočno Sarajevo, Opštinama Lukavica i Kasindol.

U tijeku 2005 godine, SERDA će nastaviti projekte započete u 2004 godini a to su:





- Projekt o razvoju poslovnih inkubatora, projekat o izradi studija izvodljivosti za industrijske zone, te regionalni program za poboljšanje kvaliteta infrastrukture koji se sastoji od tri projekta:
  - Javna rasvjeta na raskršću Krupac,
  - Rasvjeta tunela Kalovita brda i
  - Javna rasvjeta na raskršću Vraca,

Projekti za poboljšanje sustava za odlaganje smeća, uspostavljanje portala na internetu i uvođenje ISO standarda 90001 u općinama te za podršku 150 obiteljskih gazdinstava.

U tijeku 2005 godine, rad na projektima vezanim za pokretanje razvoja poslovnih središta i izradu studijskih programa, koji nisu obuhvaćeni srednjoročnim i dugoročnim planovima SERDA-e ali koji su pokrenuti na podsticaj utemeljivača i usvojeni na Skupštini SERDA, će biti otpočet.

Studije koje treba izraditi obuhvatit će pitanja poput bavljenja ilegalnim odlaganjem otpada, optimalnog korišćenja prirodnih izvorskih voda u regiji, analizu programa i sredstava za razvoj seoskih sredina, analizu sredstava, aktivnosti i programa za korišćenje samoniklog ljekovitog bilja u regiji, te analizu koraka koje treba poduzeti za poboljšanje trolejbuske mreže i distribucije plina u dijelovima regije.

Početak rada na uspostavljanju poslovnog inkubatora SERDA-e očekuje se polovinom veljače.

### Centralna regija

Zastupnik Regionalne razvojne agencije za C BiH učestvovao je u studijskoj posjeti regiji Shannon, u organizaciji projekta EU RED. Posjeta je bila u periodu od 6-13. studenog.

Učesnici studijskog putovanja, su upoznati su sa strukturom, organizacijom i aspektima djelovanja regionalnih razvojnih agencija u Irskoj te funkcioniranjem podregionalnih mreža u toj zemlji. Upoznati su i sa i profilom regije,

projektima, programima i pitanjima vezanim za razvoj.

Na Regionalnom investicijskom forumu o ekologiji i vodama, održanom 18 studenog u Sarajevu RDA je prezentirala projekat « Integralni sistem upravljanja otpadom u Centralnoj regiji».

Implementacijom projekta integralnog sistema upravljanja otpadom, stvorili bi se uvjeti za :

- Recikliranje otpada i ponovno korišćenje iskoristive sirovine (papir, plastika, staklo, metali) i maksimiziranje energetskog korištenja (u cementnoj industriji, celuloznoj itd.)
- uvođenje ekološki prihvatljivih tehnika upravljanja otpadom za materijale koji se ne mogu reciklirati
- reduciranje otpada i smanjenje broj ilegalnih deponija
- lakši pristup kontejnerima i drugim sredstvima za skupljanje smeća
- garantirati veću efikasnost u uslugama za prikupljanje smeća

U cilju implementacije REDI projekta, financiranog od strane Švedske agencije za međunarodni razvoj Sida, REZ je 07. rujna 2004 objavila poziv za dostavljanje projekata :PROGRAM PODRŠKE ZA RAZVOJ PODUZETNIŠTVA.

Cilj programa je promocija ekonomskog razvoja i poduzetništva na lokalnom, regionalnoj razini, a fond obezbjeđen za ovu namjenu iznosi 100.000,00 €. REZ je primio 9 prijedloga projekata od kojih je, sukladno kriterijima, Komisija za odabir projekata odobrila svih 9 u ukupnom iznosu od 94,360.67 €. koji će biti implementirani na području regije Centralne Bosne i Hercegovine a tiču se razvoja poljoprivrede ( uzgoj malina, otkupne mreže za mlijeko, plastenička proizvodnja), jačanje poduzetništva mladih i ženskog poduzetništva, tržišnog uvezivanja edukacije poduzetnika u korišćenju suvremenih informacionih tehnika. REZ je 23 studenog, u suradnji sa Veleposlanstvom Kraljevine Holandije, IDEA



timom i Udruženjem-udrugom privrednika općine Travnik je organizirala 2. Trgovinski sajam i poslovne susrete između privrednika BiH i Holandije. Cilj ovog sajma je da se unaprijedi saradnja bh i holandskih kompanija, da se stimuliše izlazak domaćih kompanija na holandsko tržište, kao i da se unaprijedi regionalni i lokalni ekonomski razvoj.

Na tom sajmu se predstavilo 25 poduzeća iz oblasti tekstila, drvoprerade, prehrambene i metalne industrije. Osim njih tu su još bili i 15 holandskih poduzetnika, vlasnika i direktora kompanija. Osim toga održana je i radionica te prezentacija potencijala za investiranje holandskim partnerima u Centralnu regiju kao i cijelu Bosnu i Hercegovinu.

Direktni rezultati ovih poslovnih susreta su potpisana 4 ugovora, dok će još 4 nova ugovora biti potpisana u narednom periodu. Jedna holandska kompanija tokom ovih poslovnih susreta finalizirala proces registracije kompanije u našem regionu, što je direktni rezultat 1. Trgovinske misije održane prošle godine u Bugojnu.

Direktor REZ-a, Amela Malićbegović predstavila je metodologiju koja se koristi u Bosni i Hercegovini u uspješnom procesu zvanom Buldožer na Konferenciji o iskorjenjivanju siromaštva kroz stvaranje dobiti, organizovanoj u Svjetskom institutu za resurse u San Francisku od 12 do 14 prosinca. Ova međunarodna konferencija o pristupu privatnog sektora razvoju – kako poslovanje može "činiti dobro i ići dobro". Na konferenciji je učestvovalo 800 predstavnika različitih projekata, koji se bave privrednim razvojem, iz čitavog svijeta.



Na konferenciji je, između ostalog, zaključeno da je najdjelotvorniji način pomoći privatnom sektoru doprinos održivom ekonomskom rastu pomaganjem uspješnog djelovanja na novim tržištima- a naročito onim koja zadovoljavaju potrebe siromašnih te tržištima koja isporučuju robe i usluge što daju dobre rezultate kako za društvo tako i za okolinu.

## FINANSIJE I FISKALNI SEKTOR

### *Svi zakoni o indirektnom oporezivanju na državnoj razini*

Pri kraju prosinca, Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine usvojila je državni Zakon o porezu na promet i Zakonu o porezu na akcize. Usvajanjem ovih zakona van snage su stavljeni entitetski zakoni te zakoni Distrikta Brčko kao i uredbe vezane za indirektno oporezivanje.

Po prvi put, iste stope indirektnog oporezivanja, provedbeni propisi i sustav plaćanja funkcioniraju u cijeloj Bosni i Hercegovini. Ovo predstavlja značajan korak naprijed u poboljšavanju poslovne klime u zemlji.

Čitav niz pitanja vezanih za dvostruko oporezivanje (od kojih se nekima bavio i Buldožer) proisteklih iz prethodne situacije, u kojoj su zasebni poreski režimi funkcionirali u Federaciji, Republici Srpskoj i Brčkom, sada je riješen. Problem dvostrukog oporezivanja – jedna od glavnih nepodsticajnih mjera za ulaganja i otvaranje novih radnih mjesta u BiH – otklonjen je, pošto sada postoji jedan državni Zakon o porezu na promet.

### *Ukidanje mehanizma za raspodjelu poreza na akcize*

Još jedan korak naprijed predstavlja ukidanje mehanizma za raspodjelu poreza od akciza, kojim međuentitetska trgovina akciznim robama (duhan, alkohol, kafa, naftni derivati) zahtijeva da se porez na akcize plaća u entitetu u kome je roba proizvedena ili uvezena, a onda opet, ako se

te robe prodaju u drugom entitetu. Zahvaljujući postojanju državnog Zakona o porezu na akcize i početku funkcioniranja jedinstvenog računa (vidi dolje), ovaj sustav više nije potreban. Stvarna korist od ovoga vidljiva je odmah. Mehanizam za raspodjelu poreza od akciza uništio je ogroman dio međuentitetske trgovine. Trgovci naftom u Federaciji već su najavili da će sada vršiti nabavku preko rafinerije u Bosanskom Brodu u Republici Srpskoj, pošto su prepreke za poslovanje otklonjene.

Isto tako, ove mjere znače da će Uprava za indirektno oporezivanje u narednih nekoliko mjeseci izdati jedinstvene poreske i kontrolne markice za akcizne robe (ITA). Ovim će biti zamijenjene razdvojene kontrolne markice Federacije Bosne i Hercegovine, Republike Srpske i Distrikta Brčko.

#### *Jedinstveni račun počinje da funkcionira*

Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine usvojila je i Zakon o jedinstvenom računu u mjesecu prosincu, a počeo je funkcionirati 1 siječnja 2005. godine. Jedinstveni račun funkcionira! Svi prihodi od carina, akciza i poreza na promet sada idu na jedinstveni račun.

Sa uvođenjem PDV-a (što se trenutno planira za siječanj 2006. godine), svi indirektni porezi (carine, akcize i PDV) uplaćivat će se na jedinstveni račun.

Prihodi sa jedinstvenog računa će se najprije koristiti za financiranje države, na osnovu usvojenog proračuna. Preostala sredstva onda izravno idu Federaciji, Republici Srpskoj i Brčkom sukladno dogovorenoj formuli o raspodjeli prihoda.

Ranije se država financirala putem transfera iz entiteta i ugovorenog plaćanja Brčkog.

#### *Debata oko oporezivanja duhana*

U medijima je došlo do značajne debate o povećanju cijena duhanskih proizvoda po osnovu akciza. Akcizna poreska stopa na duhanske proizvode povećana je jedinstvenim dogovorom Upravnog odbora Uprave za indirektno

oporezivanje, a nakon što je državni parlament donio zakon.

Jedno pitanje koje nije naglašeno u medijima – pitanje koje će trebati jasno rastumačiti i neprestano ponavljati do uvođenja PDV-a jeste da je porez samo jedna komponenta konačne prodajne cijene, koju ne utvrđuje poreska stopa već tržište.

Nova debata je poslužila kao dalji pokazatelj sve veće normalizacije u Bosni i Hercegovini. Zahtjevi duhanskog lobija za promjenom oporezivanja akciza može, a ne mora, biti korisno. No, značaj onoga što se desilo ne može se preneglašavati. Sada, samo jedan državni zakon treba izmijeniti i dopuniti, a ne nekoliko entitetskih zakona. Opširnost debate oko ovoga pitanja i sama odražava uspjeh ove reforme. Kada se izmjena poreskih stopa ne bi primjenjivala kako treba, niko ne bi ni primijetio.

#### *Porez na dodatnu vrijednost (PDV)*

Završna faza reforme indirektnog oporezivanja desit će se sa uvođenjem PDV-a, još uvijek planiranog za 1 siječanj 2006. godine.

12 siječnja, Predstavnički dom Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine usvojio je usklađenu verziju Zakona o PDV-u, utvrđujući jedinstvenu stopu od 17 posto, sa nultom stopom za izvoz.

Ovo je bio hrabar korak Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine, ali potreban za Bosnu i Hercegovinu. Uspješno uvođenje PDV-a, zajedno sa do sada postignutim, značajno će ojačati povjerenje ulagača u poslovni ambijent Bosne i Hercegovine.

#### **Proračun**

##### *Na vrijeme i odgovorno*

Unatoč činjenici da su oba entiteta morala izvršiti rebalans svojih proračuna za 2004. godinu, posljednji kvartal 2004. posvjedočen je značajnim uspjehom u oblasti fiskalne politike, što je možda najveće postignuće u ovome području od rata.



Prvo, Zakonom o jedinstvenom računu racionaliziran je temeljni mehanizam za financiranje države. U prethodnim godinama ogroman dio prihoda za državne institucije sastojao se od transfera iz entiteta. Od 1 siječnja 2005 godine financiranje države zasniva se na direktnim alokacijama sa jedinstvenog računa. Po tom sustavu jedan dio prihoda od indirektnih poreza (carine, akcize i porez na promet na akcize) koje je prikupila Uprava za indirektno oporezivanje automatski će biti alocirana državnim institucijama, sukladno usvojenom proračunu.

Drugo, državni i entitetski ministri financija potpisali su aranžman sa MMF-om početkom prosinca sa obvezom da se usvoji proračun u iznosu od KM336.7 milijuna, poštujući granicu konsolidiranog deficita od 45.6 milijuna KM (uključujući vanjska sredstva entiteta) kao što je predložio MMF.

Kao posljedica, parlamenti u oba entiteta usvojili su proračun prije kraja 2004 godine, a Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine usvojila je proračun na državnoj razini za 2005 godinu na Zastupničkom domu 12 siječnja 2005. što je najraniji rok ikada postignut.

Jasno je da je pravovremena i odgovorna fiskalna politika na razini državne vlade Bosne i Hercegovine obilježila posljednji kvartal 2004 godine.

Institucionalne promjene u raspodjeli prihoda, međutim, povećale su neizvjesnost na nižim razinama, naročito u Federaciji.

Iako je porez na promet na akcize išao Federaciji, prihodi od poreza na promet išli su županijama sukladno Zakonu o pripadnosti prihoda iz 1996 godine. S početkom funkcioniranja jedinstvenog računa i sa potrebnim povećanim financiranjem države, žpanije nisu sigurne u iznos poreza na promet na akcize koje mogu očekivati u 2005 godini. Iz toga razloga uglavnom, samo je pet županija usvojilo proračune prije isteka 2004 godine.

## POLJOPRIVREDA

### Jačanje svijesti

Značajne početne procjene prihoda od poljoprivrede nakon pridruživanja novih zemalja članica Europskoj uniji ukazuju da je utjecaj na sektor poljoprivrede najvjerojatnije u ogromnoj mjeri pozitivan, prije svega kao rezultat pristupa jedinstvenom tržištu i provedbe jedinstvene politike poljoprivrede. Početne procjene prihoda od poljoprivrede za 2004 godinu pokazuju godišnji porast od 3.3. posto u Evropskoj uniji kao cjelini – te prosječnih 53.8 posto za nove zemlje članice<sup>1</sup>.

Ovaj zapanjujući rast nije postignut preko noći. Rezultat je poljoprivrednih reformi koje su trajale godinama u procesu koji je prethodio pridruživanju, u kombinaciji sa strukturalnim sredstvima EU u istom periodu.

Kada bismo poredili deficit u vanjskoj trgovini Bosne i Hercegovine u poljoprivredi sa izbalansiranim trgovinom u oblasti poljoprivrede koju su ostvarile neke druge zemlje lako je zaključiti da se te zemlje djelotvornije koncentriraju na izradu politike poljoprivrede od Bosne i Hercegovine.

Ovo se mora promijeniti – Bosna i Hercegovina ne može obezbijediti strukturalna sredstva za poljoprivredu sve dok ne provede reforme naznačene u Europskoj studiji o izvodljivosti, uključujući i uspostavljanje procedura certifikacije u veterinarstvu, agencije za fitosanitarna pitanja, agencije za provjeru ispravnosti hrane, te provedbu nekih drugih strukturalnih reformi u sektoru poljoprivrede.

---

<sup>1</sup> Accession boosts farm income in new Member States by more than 50%, says Eurostat  
<<http://europa.eu.int/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/04/1509&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>>



U tijeku 2004 godina Bosna i Hercegovina učinila je značajan napredak u sektoru veterinarstva, ali u oblasti zaštite zdravlja bilja i ispravnosti hrane još uvijek je malo pomaka naprijed-što će zasigurno imati negativan uticaj na obezbjeđivanje pomoći EU.

U tijeku 2004 godine nekoliko međunarodnih organizacija bavilo se pitanjem upravljanja zemljištem. Utvrđeni problemi bili su: nedosljedan pravni okvir, nedovoljno dobro upravljanje javnim zemljištem, neodgovarajući pristup zemlji i male površine parcela.

U posljednjem tromjesječju 2004 godine Vijeće ministara Bosne i Hercegovine, Evropska komisija i OHR organizirali su Konferenciju o poljoprivredi, gdje je izvršena prezentacija rezultata Funkcionalnog pregleda sektora poljoprivrede koji je sačinila EU) projekat rađen u sklopu jednog šireg projekta o javnoj administraciji. Jedan od glavnih zaključaka konferencije bio je da je Bosni i Hercegovini hitno potrebna djelotvornija administracija u sektoru poljoprivrede. Ukoliko to ne bude postignuto, neće biti priliva sredstava EU, a dalje integracije u europske strukture biti će blokirane. Na konferenciji je zaključeno da je jedno od glavnih sredstava pomoću kojih poljoprivreda može biti poboljšana uspostavljanje Ministarstva za poljoprivrednu i razvoj seoskih područja Bosne i Hercegovine. Problem nedovoljno dobrog upravljanja zemljom bilo je pomenuto na konferenciji koju je krajem 2004 godine u Sarajevu organizirao UNFAO kao dio projekta čija je namjera sačinjavanje pregled i evidencija zemljišta kao resursa poslije rata.

Unatoč činjenici da je priroda ovog i drugih problema uopće uzev shvaćena, preostaje otežavajući nedostatak političke koncentracije na ova pitanja. Poljoprivreda predstavlja jedan od četiri najuticajnijih sektora u privredi Bosne i Hercegovine (otprilike dvije trećine stanovništva živi u unutrašnjosti i ovisi o obradi zemlje i proizvodnji hrane, te poljoprivreda predstavlja nekih 12 posto BND) i ako ne predstavlja neki prioritet u smislu izrade politike na bilo kojoj razini vlasti.

Jasno je da je Bosni i Hercegovini potreban djelotvoran sustav veterinarstva, jedinstven ipravni okvir i odgovarajuće institucije za zaštitu zdravlja bilja i ispravnost prehrambenih proizvoda, kao i obuhvatan program za poljoprivredu kao cjelinu. Pitanja poput certifikacije i administrativne izgradnja institucija, obradivih parcela male površine, podsticajne mjere koje bi potakle tržišnu i prifitabilnu proizvodnju, usluge iz oblasti naučnog istraživanja, usluge iz područja zaštite zdravlja životinja, odgovarajuća inspekcija, upravljanje zemljištem i raspoloživost zemljišta, obuka i obezbjeđivanje stručne pomoći trebaju biti stavljeni na dnevni red. Sada postoji svijest među političarima da ne bavljanje tim pitanjima na discipliniran i odlučan način ima izravne i negativne posljedice na privredu—ali ta svijest se razvija nedopustivo sporo.

Jednako je jasno da će EU osigurati pomoć za podršku reformi—ali samo kada trenutne inicijative u sektoru poljoprivrede budu vodile ka zaključku koji ukazuje da su organi vlasti ozbiljni u namjeri da poboljšaju administraciju i operativnu klimu u poljoprivredi Bosne i Hercegovine.

Ovo nije pitanje od akademskog interesa. Trenutno, vrijednost uvoza hrane Bosne i Hercegovine 16 puta je veća od vrijednosti izvoza, a nezaposlenost u seoskim sredinama vlada bez ikakve potrebe - To se može i mora riješiti bez daljih odlaganja, a održane konferencije i dogovorene politike u toku 2004 godine ukazuju na način na koji bi se to moglo i ostvariti.

## STATISTIKA

### *Statistički bolje nego ranije*

Nakon dužih odlaganja do kojih je došlo iz prvenstveno političkih razloga, Vijeće ministara je konačno potvrdilo imenovanje zamjenika direktora Agencije za statistiku Bosne i Hercegovine 16 rujna 2004 godine. Prije nego što je bilo moguće potvrditi ova postavljenja, trebalo je izvršiti izmjene i dopune Zakona o



statistiki Bosne i Hercegovine kojima se uređuju radna mjesta zamjenika direktora.

Uskoro nakon postavljenja na ove rukovodne položaje, Agencija je otpočela sa procesom uspostavljanja Vijeća za statistiku Bosne i Hercegovine. Uspostavljeno je u studenom 2004 godine. Vijeće za statistiku predstavlja stručno savjetodavno tijelo Vijeću ministara, koje će pomagati u utvrđivanju statističke politike i obezbjeđivanju pouzdanih statističkih usluga.

Izrada srednjoročnog zvaničnog statističkog programa za period od 2005-2008 godine utvrđuje se Zakonom o statistici Bosne i Hercegovine, a čiju je pripremu izvršila Agencija i usvojilo Vijeće za statistiku u prvoj polovini siječnja 2005 godine. Statističkim programom utvrđuju se ciljevi i aktivnosti potrebni za provedbu statističke strategije/politike, povezivanjem domaćih i međunarodnih prioriteta te postojećih kapaciteta i mogućnosti.

Naredni koraci u uspostavljanju pouzdanog statističkog sustava Bosne i Hercegovine uključit će definiranje odnosa, suradnje, organizacije i nadležnosti Agencije odnosno entitetskih zavoda za statistiku.. U tom smislu, državna agencija i entitetski zavodi moraju, po Zakonu o statistici Bosne i Hercegovine, izraditi godišnje planove rada i pravilnike o unutrašnjoj organizaciji.



## KOMUNALNI SEKTOR

### Transport

#### *Kretanje u pravom smjeru*

U sektoru prometa posvjedočen je određeni napredak u posljednjem tromjesječju 2004 godine, iako je mnogo više toga moglo biti postignuto uz veću političku podršku.

Trebalo je da o Zakonu o željeznicama u prosincu raspravlja Vijeće ministara Bosne i Hercegovine. Ovaj je zakon od ključnog značaja za privredni razvoj Bosne i Hercegovine pošto će obezbijediti osnov za prestrukturiranje ovoga

sektora prema standardima koje je utvrdila EU. To neće značiti samo veću efikasnost u sektoru već i bolje mogućnosti transporta za domaću tešku industriju čiji će vlastiti rast biti ograničen mogućim uskim grlima u prometuu u BiH. Nažalost, zbog intervencije Vlade Federacije Bosne i Hercegovine, zakon je povučen sa dnevnog reda Vijeća ministara i o njemu se još nije raspravljalo na Vijeću ministara. Od imperativnog je značaja da Vijeće ministara usvoji ovaj zakon do kraja prvog kvartala ove godine najkasnije, jer Bosna i Hercegovina neće moći uživati beneficije pozajmnica i međunarodne tehničke pomoći ukoliko bude i dalje vladala ovakva situacija.

6 listopada OHR, zajedno sa drugim međunarodnim organizacijama i BH Steel-om, organizirao je konferenciju o infrastrukturi u Zenici. Prezentacije su izvršili OHR, EBRD, JICA, i EC kao i ministar komunikacija i transporta Branko Dokić.

Preovladavajući zaključak ove konferencije bio je da će u kontekstu daljeg razvoja BiH, promet najvjerojatnije predstavljati ključnu razliku u narednih nekoliko godina.

Konferencija u Zenici uslijedila je nakon ranije održanog seminara u organizaciji EBRD u Sarajevu, gdje se pitanjem prometa bavilo u regionalnom kontekstu.



## JAVNI SEKTOR I EKONOMSKA TRANZICIJA

### Privatizacija

*Pravno i administrativno okruženje još uvijek nezadovoljavajuće*

Privatna turska tvrtka Kastamonu Entegre pojavila se kao najpovoljniji investitor u Natron, Maglaj. Uvjeti ugovora o mješovitoj svojini trenutno se privode kraju, a na tome sada rade zastupnici sadašnjeg vlasnika, Vlade zeničko dobojskežupanije, i budućeg ulagača. USAID i OHR odigrali su određenu ulogu u omogućavanju ovog oživljavanja Natrona.



1 prosinca 2004 godine Vlada Republike Srpske postavila je Vladimira Mačkića, nekadašnjeg člana izvršnih struktura kliničkog centra u Banjaluci, za direktora Direkcije za privatizaciju Republike Srpske. Direkcija za privatizaciju već je izradila svoj godišnji plan i uprkos nedavnoj političkoj turbulenciji u Republici Srpskoj, tempo privatizacije u Republici Srpskoj će najvjerojatnije biti nastavljen.

Direktor Federalne agencije za privatizaciju Rešad Žutić će se krajem svoga mandata, početkom proljeća 2005 godine, povući. Mandat njegovog zamjenika ističe otprilike u isto vrijeme. Vlada Federacije još nije otpočela proceduru izbora i postavljenja njihovih nasljednika.

Vlada Federacije usvojila je, ili je u procesu usvajanja, nekoliko kontroverznih izmjena i dopuna i novih zakona iz područja privatizacije. Najštetniji amandmani ostavljaju mogućnost da se u već privatizovanim poduzećima, ili u onima koja su već pred prodajom, u svako doba vrši revizija, i tako stvara enormna pravna nesigurnost. Jedan drugi problematičan skup izmjena i dopuna bi zabranjivao da strane firme sa većinskim državnim vlasništvom učestvuju u privatizaciji u Bosni i Hercegovini. Ako se u potpunosti budu usvojile i dosljedno primjenjivale, ove bi mjere smanjile povjerenje i javnosti i stranih ulagača i u institucije Federacije Bosne i Hercegovine, potkopale pravni sustav i dovele do teških situacija pri već ograničenim resursima u sudovima i privatizacijskim agencijama.

Institucije u oba entiteta u velikoj mjeri nisu bile u mogućnosti da koriste stečajni postupak kao način prestrukturiranja poduzeća u državnoj svojini, a naročito kod poduzeća kod kojih još uvijek postoje održive poslovne i proizvodne linije. Stečajni postupak poduzećima omogućava da se reorganizuju i smanje broj zaposlenih i nagomilane dugove. Razlozi za odlaganje pokretanja srećajnog postupka uključuju nedostatak političke volje, nedostatak mehanizama za utvrđivanje i privlačenje pogodnih ulagača, te neadekvatni upravljački kapaciteti za pripremu poslovnih planova usklađenih sa međunarodnim standardima.

## Poslovnog okruženja

### *Entitetski zakoni o računovodstvu i reviziji*

S namjerom uspostavljanja obaveznih računovodstvenih standarda kao i standarda revizije te uvođenja kodeksa ponašanja za cijelu Bosnu i Hercegovinu, Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine usvojila je Zakon o računovodstvu i reviziji 29 lipnja 2004 godine. Zakon je objavljen u službenom glasilu 10 rujna 2004 godine.

Ovaj zakonski akt predstavlja značajan korak naprijed, pošto ne samo da utvrđuje jednoobrazni pristup računovodstvu i reviziji, već se bavi i oštrom kritikom prakse računovodstva i revizije u Bosni i Hercegovini. Da bi svojim odredbama dali snagu i obezbijedili jednoobraznu primjenu načela u cijeloj zemlji, entiteti i Distrikt Brčko sada trebaju da usvojiti odgovarajuće zakone koji su u potpunosti usklađeni kako sa zakonom na državnoj razinitako i međusobno.

Entitetski zakoni o računovodstvu i reviziji usvojeni su na objema vladama u prosincu 2004 godine i sada čekaju razmatranje na parlamentu. Ako budu doneseni bez odlaganja i u obliku koji nije u suprotnosti sa ciljevima reforme sektora računovodstva i revizije, doprinijet će stvaranju sustava koji se zasniva na četiri glavna načela: (1) *nezavisnosti i integriteta profesije računovođa i revizora*; (2) *samo-regulacije, sukladno interno prihvaćenim i utvrđenim standardima*; (3) *zaštite javnosti*; i (4) *kontinuirano poboljšavanje standarda*.

Uvođenjem ovih načela, novo zakonodavstvo će Bosnu i Hercegovinu uskladiti sa međunarodno priznatom praksom i tako doprinijeti nastojanjima zemlje da bude u skladu sa *acquis communitaire*. Stoga je od izuzetne važnosti da ovo zakonodavstvo ne bude izloženo bespotrebnoj odlaganju ili predmet loše koncipiranih izmjena i dopuna. Ova se četiri načela moraju zadržati, a prilika koju ovo zakonodavstvo predstavlja za revitalizaciju i regeneraciju profesije računovođa i



revizora u Bosni i Hercegovini ne smije biti propuštena.

### *Entitetski zakoni o registraciji poduzeća*

Državni okvirni zakon o registraciji poduzeća usvojen je na Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine 29 srpnja 2004 godine, a objavljen u službenom glasilu 10 rujna 2004 godine. Glavna mu je svrha definiranje načina na koji se obavlja registracija poduzeća u entitetima i Distriktu Brčko, kao i usklađivanje državnog zakona, entitetskih zakona kao i zakona Distrikta Brčko sa propisima EU. Obezbeđuje brzu i jednoobraznu proceduru registracije poduzeća u cijeloj Bosni i Hercegovini i primjenjuje se na sva poduzeća koja u Bosni i Hercegovini osnivaju, kako domaće tako i strane pravne osobe.

Da bi odredbe ovoga državnog zakona imale efekta i da bi se obezbijedila jednoobrazna primjena načela ovoga zakona u cijeloj zemlji, entiteti i Distrikt Brčko moraju usvojiti odgovarajuće zakone, koji su u potpunosti usklađeni kako međusobno tako i sa državnim zakonom.

Zakonodavna procedura na entitetskoj razini je, međutim, još uvijek u preliminarnoj fazi. Vlada Republike Srpske usvojila je Nacrt zakona o registraciji poduzeća tek 30-og prosinca 2004 godine, dok nacrt ovoga zakona u Federaciji tek treba da ide na vladu. Ovo sporo napredovanje reforme (koja se provodi uz pomoć Odjela za međunarodni razvoj Velike Britanije ) može odaslati negativne signale međunarodnim i domaćim investitorima. Dodatno zabrinjava i mogućnost da kredit Svjetske banke BEAC, koji predstavlja uvjet za, između ostalog, i provedbu ove reforme, može doći u pitanje.

Dalje kretanje naprijed je jasno. Koraci potrebni za uspostavljanje djelotvornije poslovne klime u Bosni i Hercegovini, koji će podstaknuti ulaganja i omogućiti osnivanje novih poduzeća i novih radnih mjesta, već su utvrđeni. Sada je na političarima da te korake i poduzmu. Što ranije to urade to će prije građani osjetiti korist koja će iz ovoga proistići.

### **Buldožer**

#### *Nastupa novo doba*

Izravno uključenje OHR-a u proces rada Buldožera zvanično je završeno krajem 2004 godine. Koordinacija ovim procesom sada je u rukama Udruge poslodavaca Bosne i Hercegovine, nakon primopredaje koja je trajala nekoliko mjeseci.



Sustavno jačanje uloge aktera iz Bosne i Hercegovine, kako se međunarodna zajednica sve više povlačila u pozadinu, nastavljeno je i u trećoj fazi. U prvoj fazi, OHR je bio u ulozi strane koja je vršila koordinaciju cjelokupnog procesa, od sakupljanja početnih sugestija od poduzetnika pa sve do potvrđivanja provedbe reformi. U drugoj fazi, osnovano je šest regionalnih komisija i jedna nacionalna komisija Buldožera za poljoprivredu. Te komisije su preuzele na sebe odgovornost da sakupe informacije od poduzetnika o tome šta sve otežava poslovanje u Bosni i Hercegovini. Kada bi sakupili te informacije formilirali bi reformske prijedloge koji bi konačno išli na vladu. U drugoj fazi, premijeri su uspostavili Jedinice za žurne reforme. Te jedinice, koje su se sastojale od mladih i stručnih državnih službenika iz najmjerodavnijih ministarstava, dobile su zadatak da vrše koordinaciju usvajanja i provedbe ovih reformi. Uloga OHR-a bila je u pomaganju na izgradnji resursa za nove strukture te cjelokupnoj koordinaciji aktivnosti.

Regionalne komisije Buldožera tako su nastavile sa daljim poboljšanjima u svome radu kao predstavnici javnog i privatnog sektora. Cjelokupna koordinacija, koja je u tijeku druge faze još uvijek bila u nadležnosti OHR-ove jedinice Buldožer, postepeno je prelazila na novoosnovanu Udrugu poslodavaca Bosne i Hercegovine.



50 reformskih prijedloga koji su odabrani i formulirani u toku treće faze formalno je predstavljeno organima vlasti 10 siječnja 2005 godine na ceremoniji održanoj u hotelu Holiday Inn u Sarajevu. Udruga poslodavaca Bosne i Hercegovine će sada raditi na stvaranju publiciteta vezanog za reforme da bi lobiranje bilo maksimalno djelotvorno. Jedinice za žurne reforme, kojima asistenciju pružaju Komisije Buldožer, objasnit će reforme zvaničnicima u organima vlasti i parlamentarcima, u nastojanju da ubrzaju process usvajanja. Konačno, provedba reformi morat će biti verificirana, a procjena rezultata izvršena.

Sa završetkom treće faze, ukupno 150 reformi će biti predloženo vlastima. Većina tih reformi će vjerojatno proizvesti značajna poboljšanja u poslovnom ambijentu Bosne i Hercegovine. To samo po sebi predstavlja značajno postignuće. Međutim, jednaku važnost kao i ove reforme ima uspostavljanje dijaloga između javnog i privatnog sektora. Konvencionalni forum za ovakvu vrstu dijaloga predstavlja ekonomsko vijeće koje je sada uobičajeno u mnogim modernim ekonomski razvijenim zemljama. Ovakva vijeća već postoje u Federaciji Bosne i Hercegovine i Republici Srpskoj, ali ne i na razini Bosne i Hercegovine. Logički sljednik Inicijative Buldožer, nakon treće faze bi stoga trebalo da bude Specijalno i ekonomsko vijeće na državnoj razini. Razgovori sa zainteresiranim stranama u BiH i međunarodnom kontekstu u ovom smislu sada su u toku.





## NAJNOVIJE EKONOMSKE INFORMACIJE ZA BiH

### Ekonomski pokazatelji u BiH za period siječanj – listopad 2004

Izvori: CBBH, FBiH i RS zavodi za statistiku, Ekonomski odjel OHR-a

Indikator	BiH (CBBH procjena)
GDP nominalni 2000 (Million KM) GDP nominalni 2003 (Million KM) Nominalni porast 2000-2003	10,050 12,170 + 21%
Zbirni Indeks u industrijskoj proizvodnji siječanj-studen 2004 / siječanj-studen 2003	111,56
Indeks potrošačkih cijena	0.6% (year end 2003)
Prosječna neto plata (u KM)	499,13
Broj registrovanih nezaposlenih	451.294
Broj penzionera Prosječna penzija (u KM)	464,180 197
Uvoz 01/04 - 11/04 (Million KM) Izvoz 01/04 - 11/04 (Million KM) Deficit	9,534,413 2,829,702 (-6,704,711)

